

*„Вірою ми розуміємо,
що біжи словом Божим
збудовані.”*

Євр. 11:3

ВІРА Й НАУКА

35

БЕРЕЗЕНЬ — КВІТЕНЬ

1968

КНИГА БОЖА

Надзвичайна книга — Біблія. Складається вона з 66 книг, написаних протягом 1600 років. Писали її понад 40 різних осіб, до числа яких входять царі, поети, воюючі, філософи, рибалки, пастухи та громадські діячі. Мало хто з авторів біблійних книг був знайомий з іншим автором, а проте у Біблії відчувається дивна погодженість і цілість. Чиї інші твори можуть бути подібні до неї?

Візьміть 66 медичних книг, написаних протягом останніх 1600 років сорока різними представниками медицини, алопатії, гомеопатії, гідропатії і т. д., сполучіть їх усі разом та й спробуйте потім допомогти хворому за порадами цього збірника.

Найкращі медичні книги та інших галузей науки через двадцять років стають застарілими. І тільки Біблія позостається завжди сучасною, час не може вплинути на її могутність. Можна сміливо сказати, що Біблія йде попереду цивілізації і більше того — керує нею. Всі безвірники озлоблені на неї, не маючи можливості викреслити хоч би одну сторінку з того, що в ній розповідається. Спробам знищити Біблію нема кінця: її перекручували в різні способи, критикували, зневажали, виставляли антинауковою, спалювали, присуджували віддати в забуття; вона дослівно є ковадлом, на якому розбивалися всі молоти противників. Усі системи, всі філософії, спрямовані проти Біблії, всі

напади і насильства її противників розліталися вдрізки, ані трохи не пошкодивши її. Багато дечого в минулому викорінено та знищено, багато дечого відійшло в забуття, Біблія ж пройшла віки, витримала всі випробування, залилася життєвою й надалі залишається; сьогодні вона читається більше як у 1000 різних мовах, і щорічно поширюється в мільйонах примірників. І скрізь, куди тільки проникає ця дивна книга, викликає зміну життя, приносить прогрес. І це стається через те, що Біблія — Божа книга.

Чи траплялося вам коли-небудь чути, аби хтось сказав:

— Я був нещасний, брудною плямою в моїй родині та тягарем суспільства, але коли почав вивчати математику і ботаніку, то від того часу зовсім змінив спосіб свого життя.

І, навпаки, можна нарахувати не одиниці і не тисячі, а мільйони людей, які можуть радісно засвідчити:

— Я був жалюгідним, нещасним грішником, без радості, без надії блукав у цьому світі, доки не зустрівся з Біблією і не відчув на собі її благословенну відроджуючу дію. Біблія перемінила все моє життя, звільнила мене від тягару гріха, наповнила моє серце радістю, Божим миром, зробила мене щасливою людиною.

Такі чуда Бог творить через Біблію в нас і скрізь щоденно.

Д. Святогірський

ЯК СЛАВНИЙ НАШ ГОСПОДЬ

Як славний наш Господь в Сіоні,
Зректи язик не може мій,
Великий Він на вишнім троні
На небі й на землі Своїй.

Він славен на весь світ широкий
У всіх творіннях рук Своїх,
Вночі у зорях світлооких
І вдень у променях ясных.

Тебе преславно виявляє
Всякчас Твій чистий Агнець нам,
І ми від серця все співаєм
Хвалу Тобі й Твоїм ділам.

Благаєм, Господи Всесильний,
Не одвернись від цих пісень,
Що ми, як пахощі кадильні,
Тобі приносимо всякдень.

Ти сонцем всіх нас зогріваєш,
Поживу всім нам подаєш,
Добро усяке посилаєш,
Твоїх щедрот немає меж.

В усьому подих Духа Твого,
Твоя десниця все трима,
Без неї, Творче наш, нічого
У світі Твоєму нема.

О, Боже Вишній! Хай долине
В Твої оселі цей псалом,
В серцях народу України,
Від Тебе сповнених добром;

Нехай вітвар Тобі поставим
Аж до найдальших поколінь,
Щоб кожен щиро Тебе славив
На віки вічні. Амінь.

ГРІХ ТВІЙ ЗНАЙДЕ ТЕБЕ

Д-р Р. А. Торрей

Ніхто з людей не може уникнути наслідків своїх гріхів. Ніколи не було людини, яка вчинила б гріх і в той чи інший спосіб не заплатила за нього. Найбільше безумство, якого хтось колись допустився, — це уявити, що чиненням неправди чи зла можна придбати щось коштовне. Одне ясно, що кожним гріхом ти шкодиш сам собі. Я хочу сказати: Будь певний, що гріх твій знайде тебе. Ти не можеш утікти від нього. Тобі прийдеться страждати за гріх, який маєш замір учинити, чи вже учинив. “Не обманюйтеся, — Бог осміяний бути не може. Бо що тільки людина посіє, те саме й пожне!” (Гал. 6:7). Якщо хтось всуне свою руку до вогню, зрозуміло, що обпече її. Так само зрозуміло, що коли людина вчинить гріх, вона повинна буде страждати за це. Тобі може вдатись уникнути кари закону, але ти не зможеш уникнути наслідків твого гріха. Ти не зможеш уникнути Божих законів. Нема такого місця, де людина могла б захватись від свого гріха, щоб він не знайшов її.

1. Гріх знаходить людину через громадське правосуддя. Дивно, але так є, що люди, які вчинили переступ, звичайно раніше чи пізніше притягаються до відповідальності. Декому вдається спритно переховуватись тижнями, місяцями, а навіть роками, але кінець кінцем він попадається.

2. Гріх твій знайде тебе у твоєму власному тілі. Не тільки деякі хвороби слідуєть за певними гріхами, але взагалі можна з певністю сказати, що між моральністю і здоров'ям існує тісний зв'язок. Той, хто чинить гріх, буде страждати своїм власним тілом. Його гріх знайде його. В законах природи нема винятку. Чому так багато мужчин хворих фізично і ненормальних психічно? Чому стільки хворих і розбитих жінок? Вони несуть на собі наслідки переступу Божественного закону. Навіть такий гріх, як гнів, знаходить грішника в тілі його. Гнів порушує нормальне функціонування кровообігу, травлення, розладнює мозок і нерви та часто приводить до паралічу й смерті.

3. Гріх твій знайде тебе у твоєму характері. Кожен гріх породжує хворобу. Але хворий характер значно гірше від хворого тіла. Ти не можеш говорити неправду, щоб при цьому не псувався твій характер, не нищилась твоя душа. Чи ти думаєш, що зможеш обманути когось у грошових справах і разом з тим нічого не втратиш більше, ніж тобою обманений у його кишені. Чи думаєш ти, мужчино, що можеш відійняти в іншого жінку, чи ти, жінко, — відійняти в іншої чоловіка, і разом з тим залишитись без згубної хвороби в своєму характері, яка буде все посилюватись і підточувати

твої сили як рак?.. Ти не можеш читати книжку поганого змісту чи слухати брудну історію і через усе це не зіпсувати свого характеру.

4. Гріх знайде тебе у твоєму сумлінні. Ти можеш приховати свій гріх від багатьох, але від свого сумління не сховаєш його. Милість Божа створила тебе так, що свідомість гріха приводить тебе до самоосуду і страждання серця. Фізичні страждання ніщо в порівнянні з докором сумління. Це пекло на землі. Ніякий матеріальний достаток чи людська любов, ніяка розвага чи музика, ніяке заливання алкоголем чи іншим чимсь не може прогнати і змусити мовчати докірливий голос сумління. Не обманюйся. Одного дня вчинений тобою гріх буде грізною мовою промовляти через твоє сумління.

5. Гріх твій знайде тебе у твоїх дітях. Це один з найжахливіших наслідків гріха, що прокляття його падає не тільки на нас, але й на наших дітей. Можливо, це тобі не подобається, ти цього не бажаєш, але це так. Безперечно, що хтось із дітей п'яниці стане таким же п'яницею. Можливо, ти ще не зовсім загублений п'яниця; але можеш бути певний, що твоє прокляття в більшій чи меншій мірі впаде на твоїх дітей. Гріх перелюбника знайде його в його дітях. Нехай тільки він подивиться, якими шляхами вони підуть. Один відомий чоловік впав у гріх. Дружина його, довідавшись про це, великодушно простила йому. Та гріх усе ж знайшов його у власній ро-

дині: його дочка стала жертвою одного негідника. О, чоловіки і жінки, які стоїте перед гріховним учинком! Знайте, що через це ви стягнете прокляття на вашу ж власну родину. Сьогодні гріх видається вам заманливим, і ніби є розрахунок його вчинити, — але це обман. Не варто чинити гріха: надто дорого треба за нього розплачуватись.

6. Гріх твій знайде тебе у вічності. Теперішнє життя ще не все. Є майбутнє життя. Якщо гріх твій не знайде тебе тут, то він знайде тебе у вічності. В цьому нема найменшого сумніву. У вічності жатимемо наслідки тих гріхів, які чинили тут. Часом видається, ніби події цього світу йдуть своєю дорогою, і ніяка праведна рука до них не втручається. Та це не завжди так буде. Бог покличе грішників на суд і зажадає від них звіту. Їм прийдеться страждати. Тепер людина відкидає Бога, насміхається над словом Його, зневажає Сина Його, Ісуса Христа, Спасителя людства, і Бог дозволяє їй ще жити і до часу не притягає до відповідальності. Це тому, що жниво ще не готове, овочі гріха ще не дозріли. Та це не завжди так буде. “Бо як Бог Ангелів, що згрішили, не помилював був, а в кайданах темряви вкинув до аду, і передав зберігати на суд... то вміє Господь рятувати побожних від спокуси, а неправедних берегти на день суду для кари” (2 Пет. 2:4, 9).

Не обманюйся! Гріх твій знайде тебе. Не заходь далі у гріх. Жалкуватимеш потім. Ти повинен бу-

УНІКАЛЬНА ОСОБИСТІТЬ ІСУСА

(Продовження)

Месія

Особистість Ісуса відзначається незвичайною самосвідомістю месіянського посланництва. Воно було великою ціллю Його приходу на землю. Прийшовши, Він виповнив усе, що було сказане про Нього, як про Месію, в Старому Заповіті. Щоб виконати все те і виповнити пророцтва, потрібно справді було бути правдивим Месією. У виповнюванні тих високих вимог Божих не можна було тільки відіграти роль Месії. Це ми бачимо з сучасних фільмів про життя Христа, в яких актори дуже невміло відіграють Його роль. Кожний, не буди Богом у своїй особі, показався б тільки фальшивим месією, або лжехристом.

Ще важче було виконати це ви-

деш тяжко розплачуватись за свій гріх.

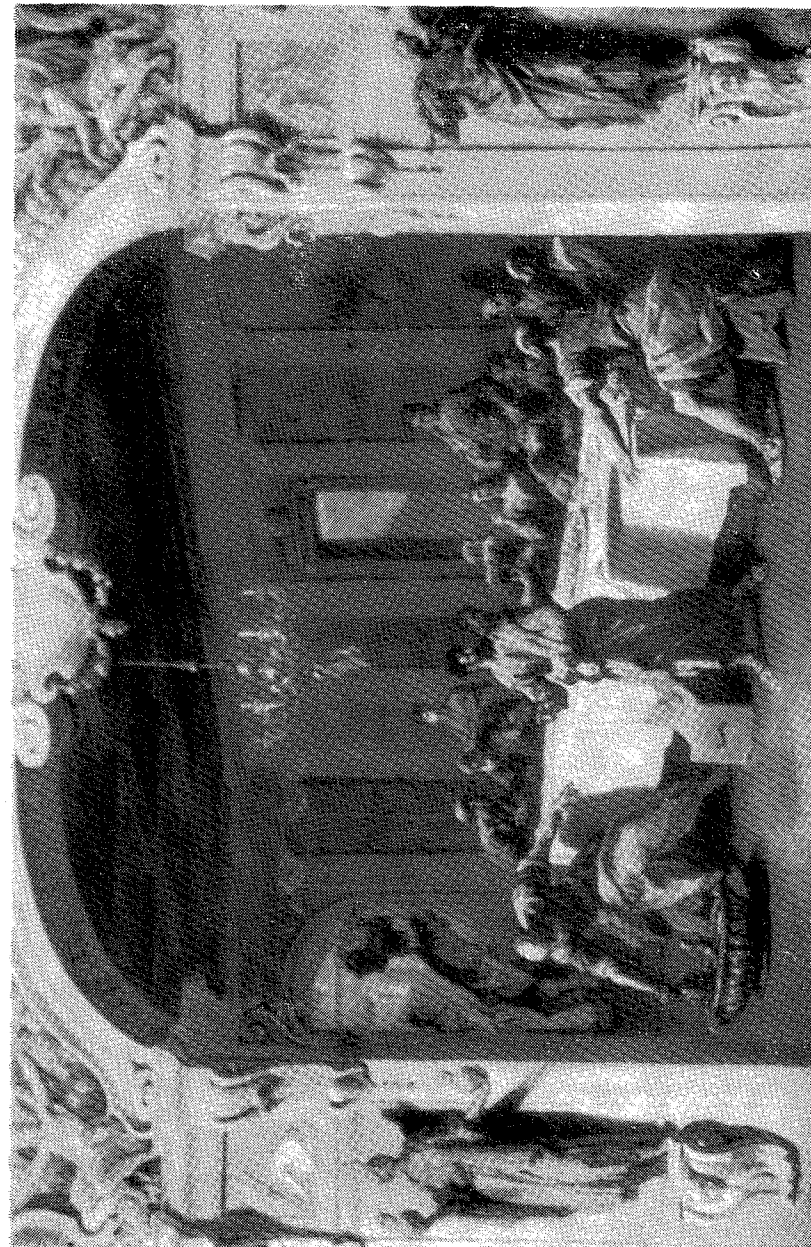
Але багато хто вже грішили і почали відчувати наслідки гріхів. Що ж тоді робити?

Біжіть до Христа! Я пояснив вам Господній закон, але ще є слово про Євангелію. Є тільки одна дорога, щоб спастися від суду закону, і це євангельська благодать. "Христос відкупив нас від прокляття Закону" (Гал. 3:13). І Він сказав: "Прийдіть до Мене, усі стуржені та обтяжені, — і Я вас заспокою!" (Матв. 11:28).

соке завдання в обличчі незвичайно докладного перевірювання й випробовування месіянського посланництва євреями, які мали вже відповідне приготування думки про появлення Божого Помазанця. Поняття про Месію вироблено через довгі віки пророчими провіщеннями, спеціальними обітницями, батьківськими переданнями, а до того всього ще й власною уявою. Ісус узяв ті надії народу і виповнив їх такою дійсністю, яка навіть їм не снилася і яка була понад міру їхнього розуміння.

Слово "Месія" — єврейського походження, яке перекладачі Септуагінти заступили словом "Христос" у грецькій мові (Дан. 9:25, 26), з чого походить також українцями присвоєне слово "Христос". У Старому Заповіті не раз перекладається те слово у його первісним значенні, як Помазанець, або Господній Помазанець (1 Сам. 2:35; Псал. 2:2, Пл. Єрем. 4:20; Авак. 3:13). У Новому Заповіті слово Месія вживається найчастіше словом Христос, а з того й назва Ісуса — Ісус Христос. Хоч є вжите арамейське слово Месія з його рівнозначним грецьким перекладом (Ів. 1:41).

Месія, чи помазанець, вживалося до різних осіб, які були відлучені, чи присвячені до спеціального служіння через миропомазання, цебто через вилиття на голову кандидата спеціально приготу-

С. Ріккі, 1659-1734.

Темна Вечеря.

ної оливи помазання (Вих. 29:7). Це слово, помазанець, вживалося для первосвященника (Лев. 4:3, 5, 16), до спеціальних покликанців (Пс. 105:15), до перського царя Кіра, (який, хоч не був миропомазаний, проте був під проводом Святого Духа, Якого прообразом є олива помазання), коли він відпустив ізраїльський народ будувати храм Господеві в Єрусалимі (Іс. 45:1). На ізраїльських царів виливалося оливу помазання й вони вважалися як Божі помазанці, хоч багато з них нічого спільного з Богом не мали у житті. Але специфічного значення набирає те слово, коли відноситься до Ісуса, як до Того Месії, Який був у спеціальний спосіб обіцяний патріархам та народові ізраїльському, як Великий Князь (Дан. 9:25), у месіянським посланництві, як особливе сповнення пророцтва Мойсея, важливих обітниць Авраамові та Давидові, а зокрема так численних провіщень пророків, які вказували на те, що прийде всемогутній Цар, як Спаситель і Відкупитель, Якого влада й панування не матиме меж ні в просторі, ані в часі (див. Ісаї 9:5-6).

З тої причини, в очікуванні сповнення Писання, євреї виглядали Месію, як людину, з роду Авраамового та з лінії Давида, Який мав прийти, за традиційним поняттям, з невідомого місця несподівано (Ів. 7:27), щоб дати повне визволення ізраїльському народові, щоб встановити й поширити Своє царство, впокорити Своїх ворогів Своєю надприродною силою та незвичайною могутністю, а над усе те тримати в Своім во-

лодінні те царство завжди, вічно. Останню вимогу дехто пояснював собі дослівно, що Месія не повинен умерти (Ів. 12:34), а дехто вірив, що повинно сповнитися у лінії послідовників монархічного порядку.

Іншими словами, євреї очікували на Месію, як на великого національного провідника з надприродними силами, які колись мали пророки, який дав би їм повну політичну незалежність і расове задоволення в пануванні над іншими народами, укріпив би владу на всій землі, а Своєю премудрістю і силою з надприродними якостями дав би добробут, якого ніхто й ніколи ще не знав і не бачив. Вони очікували на Царя, Який створив би для них справжній рай на землі. Вони сподівалися, що в Ньому зіллється царський авторитет з пророцькими надприродними силами, а як Такий, Він мав би воскресити померлих, лікувати недужих, забрати горе й нещастя геть, усунути сльози й кровопролиття, укріпити справедливість і мир, унеможливити злочин та розбій, встановити кінець віку, а з тим почати новий світ. Не диво, що багато того пустовірства й марних сподівань перейшло потім до християнства, яке думає більше про тілесне, як про духовне.

Ідеї та сподівання їхні в нічому не були нові. Так надіється стомлене людство всюди у світі аж до наших часів, очікуючи на такого генія, який вмів би людям дати поживу з усіма присмаками за дармо, напоїти найкращими напоями до оп'яніння, а при цьому веселити всіх на землі, щоб їм не

було нудно. Та ідея великого спасителя від неволі, генія, за якого ідеями можна б іти, чудотворця для заспокоєння людської цікавості й всезнаючого мудреця, що дивував би всіх своєю розумовою проворністю й винахідливістю, сталося до наших часів чарівною мрією всього людства. Тому, як лиш появиться хтось, хто вміє дещо більше зацікавити й причарувати, або дати щось нового, за ним ідуть маси людей, хоч він провадить їх укінець до руїни, каліцтва й прокляття. Останні віки виплодили не одного такого генійка, якого проклинають за його обман.

Ісус вже давно понищив ті поняття, що Месія мав прийти і дати пусте задоволення для людської нижчої природи — для тіла включно. Нищивши ті марні людські прагнення й недоречні сподівання, Він не ігнорує й не відкидає слів пророків Старого Заповіту, але бере їхні слова і будує для людей поняття Месії за цілком новим взірцем, надаючи їм незвичайно високої цілі та глибокого значення. Все, що ми знаємо про Ісуса, можна бачити в Старім Заповіті, але хто міг би бачити це все там, не знаючи Господа Ісуса Христа особисто? Христологія Старого Заповіту є справді так велика, що грубезні томи книг уже написано про це, але написати їх могли тільки ті, хто знав Його особисто, як Він був у тілі на землі, або пізнав Його як воскреслого й вічно живого Спасителя своєї душі. Досить багато років забрало навіть ранній християнській Церкві, заки вона могла з Писання Старого Заповіту утотожити

пророцтва, прообрази й типи, які вказували на Месію в Ісусі з Назарету. Хоч, приглядаючися до Нього, можна було відразу бачити з Писання, Хто Він є, проте не всі, хто дивився на Нього, бачили й розуміли саме те, Хто Він є. Справді Сам Ісус закликав до такого досліджування Писання, щоб у ньому бачити Його особу, характер, діла, науку та посланництво: "Дослідіть но Писання, бо ви думаєте, що в них маєте вічне життя, — вони ж свідчать про Мене" (Ів. 5:39, пор. Луки 24:25-27).

Для Ісуса, в перетворюванні поняття про обіцяного Богом Месію, їх старі, популярні й неправдиві ідеї, звихнені та спотворені вигадками та бажаннями заспокоїти свої поривання, служили Йому як тимчасова лушпина, тоді як правдиве зерно життя поволі зростало, щоб у даному часі розрізати старі інтерпретації та фальшиві надії й відкинути їх геть. Так ідею про абсолютного володаря Він змінив на учителя, поняття царя Він сполучив із страждаючим слугою, а ідею панування у розкошах Він відкинув і вимагав кожного, хто мав іти за Ним, щоб зрікся своїх земних багатств, родинних зв'язків, а понад то, щоб зрікся навіть самого себе. Тому Його поява, як Месії, з Його ідеями та вимогами не відповідала для більшості людей, які, як багато і сьогодні, полюбили більше темряву, ніж світло, шукають більше розкошів, ніж Бога, й пустилися за марнотою життя. Хоч вони ще трималися своїх занецижених традиційними домішками вірувань і вважали себе за найбільше правовірних і фунда-

ментальних у своїх поняттях про Бога та про надприродний світ, проте вчинками й ділами, поступованням та стремлінням відкидали й цілком заперечували свої вірування в Бога, обертаючи їх в ніщо інше, як у пусте марновірство. Тому безвартісні були їх життя та труд, коли замоталися в своє тверде переконання, що вони найвірніші слуги Божі й через те найкращі з між усіх людей на світі, а коли з'явився обіцяний Богом Месія, у Якого вони вірили, Його відкинули й брутально розп'яли. Все, що вони хоронили в тайниках свого серця, показалося прообразно в Єрусалимському храмі. Бо що ж справді беріг і заховував ізраїльський народ у Святому Святих храму, за заслоною, будши у великому відступленні від Бога? Як обіцяний Месія був відкинений і розп'ятий на хресті, то та заслона в храмі роздерлася надвоє й у той момент було виявлено: "Ось ваш дім зостається порожній для вас!" (Лук. 13:35). Справді, сла-

ва Господня, як символ Божої присутності на золотих херувимах у Святому Святих храму, яка ввійшла до храму в часі його посвячення за днів Соломона (1 Цар. 6:16-18; 2 Хрон. 7:1-3), ввійшла від нього давно, як це було показано у видінні пророкові Єзекіїлі, й більше вона до храму справді вже не вернулася (див. Єзек. 8:4; 9:3; 10:4, 18-19; 11:22-25). Про виявлення Божої слави говорить в пророцтві тоді, як прийде день карання (Єзек. 39:11-22), а говорить про повернення слави Господньої до нового храму в частині тисячолітнього Царства Христа на землі, коли люди віддалять розпусту свою і Господь у славі Своїй буде перебувати між ними (Єзек. 43:9, тепер читай: Єзек. 43:1-7).

Так сьогодні багато людей, прикриті поверховою релігійністю, не знають, що без Бога у своїх серцях бережуть і шанують пустоту, дарма, що вихваляють себе найкращими у світі.

Володимир Кучер

Послання ап. Павла до Галатів

IV.

Діюча рука Бога

Звіщаю ж вам, браття, що Євангелія, яку я благовістив, — вона не від людей. Бо я не прийняв, ні навчився її від людини, але відкриттям Ісуса Христа. Бо ви чули про мое поступовання перше

в юдействі, що церкву Божу я жорстоко був переслідував та руйнував був її. І я перевищував був у юдействі багатьох своїх ровесників роду мого, будши запеклим прихильником моїх батьківських передань. Та коли Бог, що був вибрав мене від утроби матері моєї й покликав

ласкою Своєю, уподобав був виявити в мені Сина Свого, щоб благовістив я Йо-го між поганами, — я не радився з тілом та кров'ю і не відправився в Єрусалим до апостолів, що передо мною були, а пішов я в Аравію, і знову вернувся в Дамаск (1:11-17).

Апостол Павло твердо вірив і був сильно переконаний, що Євангелія, яку він проповідував, не була Євангелією, яку він навчився від людей, але вона була прямим і безпосереднім відкриттям йому від Господа Ісуса Христа. Твердження ап. Павла було надзвичайно важливим твердженням, яке вимагало доказу. І на доказ цього ап. Павло ставить своє життя, зміну свого життя. Він закликає братів дивитися на його життя тепер у порівнянні з його життям колись.

Раніше, перед своїм наверненням, Павло був фанатиком Закону. Закон був його життям. Він придержувався букви Закону. Закон був об'єктом його науки, його знання. Цілим зусиллям його життя було держатись Закону.

Тепер, після навернення, домінуючим центром його життя стала благодать Божа. Павло, який колись жадобу серця свого прагнув придбати собі благодать Божу, тепер був задоволений покірною вірою прийняти це, що Бог дарував. Він назавжди перестав гордитися й хвалитися тим, що він міг чи міг би сам для себе зробити, і почав хвалитися тим, що Бог зробив для нього.

Раніше Павло був передовим переслідувачем Церкви. Він руйнував Церкву. Його бажанням і

ціллю було знищити Церкву. А тепер бажанням і ціллю його серця було поширити цю саму Церкву по всій землі, у всіх частинах світу.

Така раптова, цілковита й категорична зміна в житті, думанні й поступованні Павла не могла залишитись без вияснення. І для Павла вияснення цієї зміни було пряме й безпосереднє діяння Божої руки. Бог вилив Свою любов до серця Павла, Бог положив Свою всемогутню руку на його плече, і зробив у його житті цілковиту зміну; Він зробив його зовсім новою людиною! Таку зміну, каже Павло, лише Сам Бог може зробити. І щоб більш яскраво вказати на силу Божої діючої руки, Павло не соромився говорити про своє минуле життя без Бога, життя без любови.

Колись Павло гордився Мойсеєвим Законом. Він мудрував знанням Закону. Він же був "еврей з євреїв, фарисей по Закону". Він же ж був "невинний щодо правди в Законі". Він був гордий, що належав до вибраного народу. Але коли Ісус зустрів його на дамаській дорозі, усунув його гордість, очистив його серце й дав йому розуміння любови та ласки Божої, то він пізнав, що все те, що він раніше так цінував, все те, чим він раніше так дорожив, — це сміття (Филип. 3:4-8). Він пізнав, що життя в благодаті й любові Божій, праведне життя не своїми вчинками й не своєю мудрістю, але благодаттю, любов'ю й мудрістю Божою, є цією істиною, яка є конечною йому й кожній іншій людині.

Мабуть, Іван Франко теж був зрозумів цю велику істину благодаті й любови Божої, коли він писав:

Не високо мудруй,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти сміло борись!

Не бажай ти умом
Понад світом кружить;
А скоріш завізьмись
В світі праведно жить.

Говорячи про силу діючої руки Божої, ап. Павло говорить про дві речі. Це було в відвічному плані Божому. План цей Бог мав для Павла ще до того, як Павло народився. Один благовісник оповідає про одного пастора, який свідчив про те, як Бог покликав його до пасторської праці, і в своєму свідченні він сказав: "Бог вибрав мене для Себе й для проповіді Його святої Євангелії. Я не знаю чому, але я знаю і є переконаний про це в глибині мого серця". Той же самий благовісник оповідає про одного пастора, якого покликкала одна Церква, щоб він служив пастором, і який під час гостинного прийняття, яке влаштувала для нього Церква, так сказав: "Я ніколи не думав про те, щоб бути пастором цієї Церкви. Я ніколи не думав, що мені прийдеться служити вам, але Бог показав мені, що я маю служити Йому через моє служіння вам. Бог переконав мене в цьому, і я є тепер з вами, для ваших услуг".

Служити Богові й людям там, куди Бог його пошле, було цілком нового життя апостола Павла. То-

му-то він з приємністю назвав себе слугою Господа Ісуса Христа.

Для кожної людини Бог має Свій план. І часом Бог мусить зустріти нас на дамаській дорозі, щоб зломити нашу власну мудрість, нашу власну гордість, нашу власну релігійність і побожність: щоб повернути нас до Себе, щоб допомогти нам пізнати Божу любов, щоб допомогти нам довіритися вповні Йому.

Бог хоче, щоб ми віднайшли себе в знанні глибини й краси Божої любови й благодаті, і щоб, таким чином, ми зрозуміли наше життя й ціль нашого життя, та щоб ми віднайшли наше правильне відношення до Бога й до наших ближніх.

Віднайшовши себе в благодаті Божій, ми пізнаємо талант чи таланти, якими обдарив нас Господь, щоб ми вживали їх для Його слави й для Його Небесного Царства.

Віднайшовши себе в благодаті Божій, ми бачимо свою недостойність, свою слабкість і свою обмеженість, а в той же самий час ми бачимо досконалість, силу й мудрість Божу.

Віднайшовши себе в любові Божій, ми бачимо, що Закон був для нас "лише виховником аж до приходу Христа, щоб нам оправдатись вірою".

Віднайшовши себе в благодаті Божій, ми бачимо, яке велике завдання Бог положив на нас: завдання Божої, а не нашої, Євангелії, тобто Євангелії Божої благодаті та Божої любови.

Віднайшовши себе в любові Божій, ми бачимо, що не своєю си-

лою, але силою Божою, силою Духа Святого ми можемо й повинні проповідувати Євангелію, яка "є силою Божою на спасіння кожного, хто вірує".

Віднайшовши себе в благодаті Божій, ми сміливо дивимося вгору до Бога й кажемо: "Боже дорогий! відтепер керуй мною так, як Ти Сам бажаєш. Дай мені збагнути те, що Ти хочеш зробити чи промовити через мене. Дай мені вповні довіритись Тобі. Допоможи, щоб мої думки були Твоїми думками, мої вчинки Твоїми вчинками. Провадь мене туди, куди Ти хочеш. Одягни мене в одягу Твоєї праведности. Дай мені Твою мудрість і Твою любов. І на яке становище, на яку працю Ти б мене не покликав, допоможи, щоб я там був Твоїм вірним слугою. Дай мені постійно думати про Царство Небесне, про любов Твою й про

ласку Твою, і щоб люди бачили діяльність Твоєї руки в моєму новому житті".

Апостол Павло знав, що Бог вибрав його для особливого завдання. Він знав, що Бог вибрав його не для гонору ані для почести, але для служіння. Він теж знав, що в його служінні буде боротьба, й що Бог вибрав його до боротьби за Божу Євангелію. Головнокомандуючий вибирає для найтяжчих боїв найкращих воєнків, і вчитель, чи професор, вибирає для найважчих студій найкращих студентів. Павло знав, що Бог покликав його для найважчого завдання: для проповіді Євангелії благодаті й любови Божої, для служіння. Він знав, що Божа рука була на ньому, і він гідно й чесно сповняв своє завдання (1 Кор. 9:16; Рим. 1:16-17; 2 Тим. 2:8-12; 4:7-8).

УКРАЇНА

Ісуса дружною сім'єю
Величить Церква між подій.
Вона для тебе, милий Краю,
Скарбниця щастя і надій.

Мов твої ріки повноводні,
Так над тобою із висот
Зливаються дари Господні
Благословення та щедрот.

Та вже піввіку голос Божий:
"Покайтесь, віруйте!" — бринить,
Й володар зла не є спроможний
Могутне джерело закрить.

Тож стійте, діти України,
Кайдани зла, гріха зломить,
Ще доки заклик хвилина
Спасіння Божий дар прийміть.

А ви, нащадки, що у Церкві,
Мов квіти рясно зацвіли,
Братів згадайте, що в любові
До ніг Христа вас привели.

Та прагніть, як й вони, щоднини
Нести ту вість для всіх слов'ян,
І хай з любов'ю, без щілини
Будується Господній храм.

Київ, 1967.

Буддизм

IV.

Реліквії

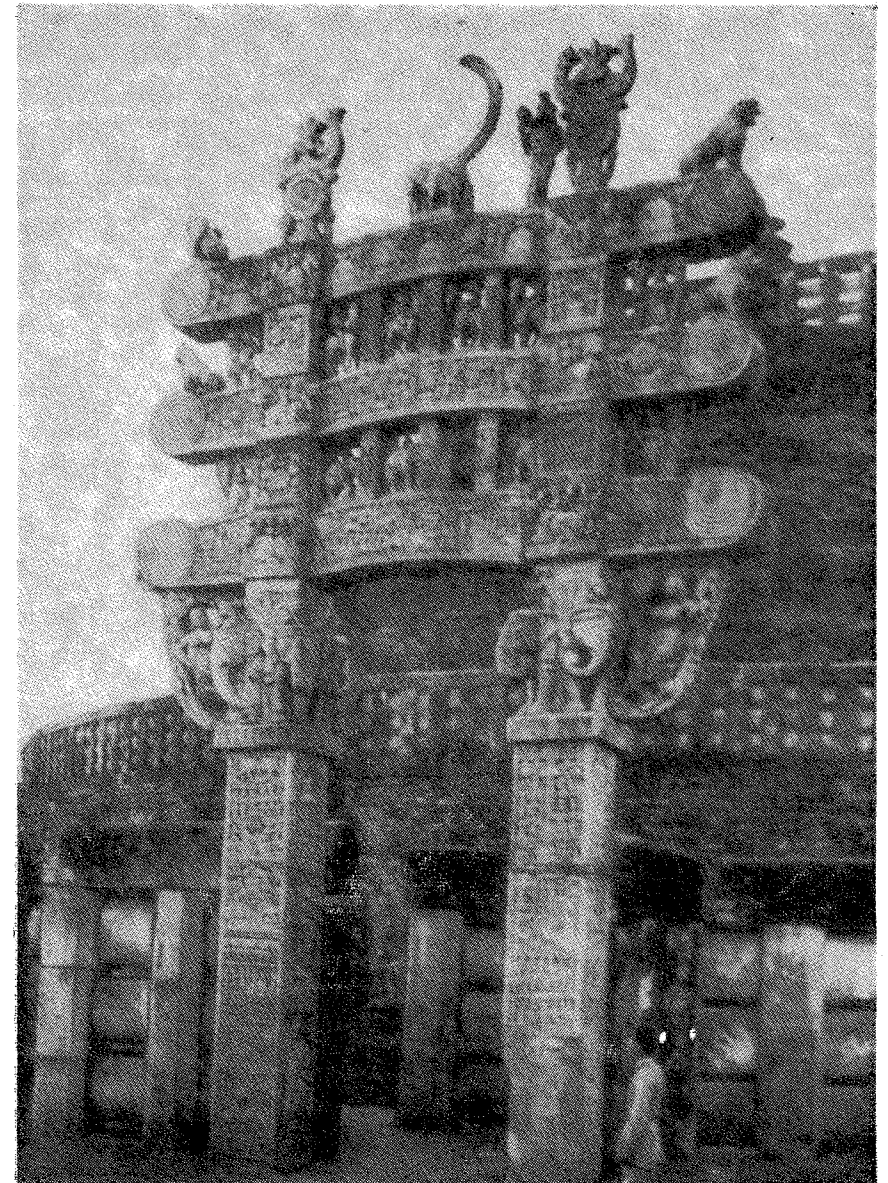
Коли закінчилась урочиста кремація тіла Будди, кості його, як оповідає буддійське передання, були розподілені між країнами, в яких жив і навчав Будда. Представник маур'їв із Піпалівану, спізнившись на розподіл, отримав лиш кусок вугля з вогнища кремації, яке маур'ї стали шанувати, як реліквію.

Згідно з традицією, найстародавнішою тілесною реліквією вважаються волосинки з голови Будди, які він подарував купцям Тапузі та Бхаллиці. Купці віддали їх до храму, збудованому в їхньому рідному місті, в Ориссі.

На Цейлоні, який дотепер по-зостається головним осередком буддизму в Азії, знаходяться місця поклоніння, шановані буддистами цілого світу. Між ними в особливій пошані місце, де зберігається священний зуб Будди. За переданням, зуб Будди раніше зберігався в Індії, але в II віці врочисто доставлений на Ланку. Потім для нього був збудований окремий храм у Канді, так званий Храм Зуба. Від 1300 року існують спеціальні правила, які встановлюють порядок шанобливого обходження з цією великою для буд-

дистів святинею. Ось, наприклад, деякі з цих правил: "Ніхто, крім тих, хто не користаються ліжками (для снання), не може входити через треті золоті двері до наповненої пахощами кімнати з трьома дверима у будинку Храму Зуба. Ніхто, крім старших храму, короля, тих, хто входить до королівської кімнати, тих, хто охороняє Храм Зуба, і тих, хто обізнаний із вченням, не може входити через другі золоті двері. Члени кабінету міністрів можуть входити через треті золоті двері. Всі інші присутні можуть тільки стояти з зовнішньої сторони золотих дверей і молитись. Коли великі королі, обдаровані праведністю, приходять раз на день до Храму Зуба для молитви, вони повинні зоставити знадвору весь свій почет, очистити себе, ввійти до дому з побожністю і пошаною, взяти мітлу і підмести дім, вимити руки, пожертвувати золото, квіти й інше, помолитися через роздумвання про дев'ять дорівнюючих святості чеснот Будди, покласти земний поклін та прийняти на себе п'ять заповідей. Чужоземцям він (Зуб) може бути показуваний тільки здалека і під надійною охроною".

Є одяг, чаші, палиці, що нібито

Головна ступа в Санчі, збудована в III віці до Р.Х.

були вживані Буддою або іншим святим. Священним також вважається дерево бодхі, яке росте на місці просвітлення Гаутами в Бодх Гаї та на Цейлоні. У Махамсамсі, цейлонській хроніці, докладно описується церемонія перевезення з Бодх Гаї і посадки на острові в Анурадхапурі, в парку Махамедхавана, відростку цього священного дерева. Через це Анурадхапура належить до числа визначних місць поклоніння буддистів. Усі ці реліквії шануються в буддизмі нарівні з тілесними останками Будди.

Храми

Найстародавніші пам'ятники буддизму складаються виключно з храмів і скульптур з буддійськими сюжетами. Спорудження найгарніших буддійських храмів відноситься до часу імператора Ашоки (273-236 рр. перед Р.Х.). Діляться вони на три основні групи: ступи, чайтї та віхари.

Ступа, згідно з канонам, це споруда, в якій зберігаються реліквії. Своєю ранньою формою ступа нагадувала курган чи, точніше, поставлений на невисокій основі купол. У буддійських країнах її можна зустріти під назвою: дагоба, субурган, пагода. Як оповідають бірманські джерела, у знаменитій золотій пагоді Шведагон в Рангуні (Бірма), знаходилися вісім волосинок Будди. Пагода ця складена з цегли, а дах увесь із золота. Сягає вона стометрової височини.

Помимо ступ, призначених для зберігання реліквій, будувалися

ступи, як пам'ятники, на місці визначних подій. Наприклад, Джемек — ступа в Сарнатху збудована на місці першої бенареської проповіді Будди. Вважають, що вона збудована в V-VI вв. по верх ступи, збудованої ще імператором Ашокою. Розкішний храм у Бодх Гаї стоїть на місці великого просвітлення Будди. Деякі ступи сягають величезних розмірів. Одна з них у Лігорі оточена п'ятдесятьма храмами. Знаменита ступа в Санчі, в Індії, славиться різьбленням своїх брам, як взірцем високої майстерності.

Чайтїя — означає дослівно горб, що утворюється над останками, які залишаються по кремації святого. Термін цей вживається для визначення місця поклоніння, вівтаря чи храму. Це майже те ж саме, що й ступа. Однак, чайтїя — термін релігійний, а ступа — архітектурний. Таким чином, усе, що є місцем чи предметом релігійного поклоніння, може бути назване чайтїєю.

Віхара спочатку означала місце монашого відпочинку. Пізніше цей термін набув того ж самого значення, що й монастир.

Як виглядає внутрішнє влаштування буддійського храму?

Є три храми — таїландський, тибетський і китайський, збудовані по другій світовій війні. Внутрішньо вони дуже подібні між собою: просторий зал з поставленим навпроти входу вівтарем, що замінив ступу стародавніх храмів. На вівтарі — зображення Будди, квіти, посудини для приношень, свічки, вази для курільних свічок. Паломники, як і в давнину,

простягаються ниць перед вівтарем і після короткої молитви запалюють свічки та кладуть на вівтар квіти.

Перевтілення

Одним з основних догматів у буддизмі є вчення про перевтілення душ і про закон карми, який визначає форми такого перевтілення. Згідно з цим вченням, видимий світ є проявом нематеріальних частинок — недоступних для пізнання дхарм. Деякі сполучення дхарм породжують індивідуальну свідомість. Фізична смерть живої істоти є проявом тимчасового розпаду тієї сукупності дхарм, яка визначала особливість її, істоти, свідомість. Після повного проміжкового стану дхарми сполучуються у нову сукупність.

Нова сукупність дхарм не є випадковою. Вона визначається кармою (дослівно — “діло”, “відплата”), тобто кількістю всіх добрих і злих вчинків та думок у попередньому циклі перевтілень. Згідно з кармою, становище людини у світі є наслідком її дій у минулих існуваннях. Карма — відплата йде за людиною в усьому її житті і визначає його течію. Перевага добродетель над переступами забезпечує краще перевтілення. Тож людина сама творить свою долю. “Сама людина звершає зло, — каже Будда, — сама людина страждає від зла; сама людина внутрішньо очищає себе. Порочність і непорочність залежать від самої людини; ніхто не може внутрішньо очистити другого” (Дамапада, 163). Людина володіє правом пев-

ного вільного вибору, хоч може бути обмежена підсумком вчинків і думок попередніх перевтілень. У цій власне частковій свободі й знаходиться, за буддизмом, дорога спасіння. Яку форму прийме нове перевтілення людини, починаючи від найбридкіших тварин і закінчуючи раджами та божествами, залежить від поведінки самої людини. Людина відповідальна за страждання живої істоти.

На вченні про карму — відплату за земне життя ґрунтується догмат про перевтілення і спасіння. Звідси випрацювана так звана “дванадцятичленна формула перевтілення”, чи “колесо буття”. “Колесо буття” з'єднує теперішнє життя даної істоти з її попередніми і майбутніми перевтіленнями. У попередньому перевтіленні складаються ті фактори, які викликають нове перевтілення. У біжучому переродженні кожна істота переходить вісім станів, останній з яких створює нову неминучість нового перевтілення. Накінець, “народження”, а за ним “старість і смерть” наступного перевтілення завершує новий оберт “колеса буття” та служить переходом до нового циклу в тому випадку, якщо істота не зуміла вийти з круговороту життя, домігшись задоволення своїх дхарм.

У вченні про перевтілення душ послідовник буддизму знаходить задовільне в'яснення такого пекучого питання, як наявність у світі невідповідностей та несправедливостей у розподілі на землі щастя і страждань.

Нірвана

Бенареська проповідь, в якій Будда вперше сформулював своє вчення, розпочинається словами: "Відкрийте вуха, монахи; безсмертя (амата) виграно (мною)". Вся проповідь — це вияснення дороги, що провадить до спасіння. При цьому, як рівні всі люди в стражданні, так, незалежно від їх соціальної, кастової приналежності, майнового стану, раси, мови, ступеня розвитку, рівні вони і в праві на спасіння. Суть спасіння полягає в тому, щоб звільнитись від страждання, яке є основною складовою частиною життя, через згашення бажань, через поринення у споглядання, спокій і досягнутти нірвани.

Нірвана — вища мета в буддизмі, яку треба кожній людині досягнути. Слово це санскритське, в палійській мові йому відповідає термін "ніббана", що означає згашання, заспокоєння. Іншими словами, нірвана — це досягнення того стану, при якому людина звільнюється від процесу перевтілень, що викликають страждання, це досягнення кінцевої мети спасіння. "Всі дхарми заспокоєні, ні одна з них уже не народиться; буття даного потоку дхарм цим припинено, емпіричне бування перестає, сутність дхарм перебуває у вічному спокої надбуття, який нічим уже не може бути порушений".

Махавагга містить на своїх сторінках запис бесіди Будди з монахами про спасіння, яка закінчується таким висновком: "...відсутність пристрасті чинить її (люди-

ну) вільною; коли вона вільна, вона знає, що вона вільна; і вона розуміє, що нове перевтілення уникнене, що святість досягнена повна, що обов'язок виконано і що до цього світу більше нема повернення".

Хінаяна і махаяна

У I віці по Р.Х. в буддизмі визначилися дві течії: хінаяна — "мала колісниця", тобто "вузький шлях спасіння", і махаяна — "велика колісниця", тобто "широкий шлях спасіння".

В хінаяні початкові прості і суворі принципи, встановлені Гаутамою. У стислій відповідності з цими принципами виходило, що спасіння може досягнути тільки той, хто залишив світське життя і перейшов на становище монаха. Мирянин міг стати упасакою, цебто визнацем. Жодних змін у його житті й діяльності для цього не вимагалось. Йому треба було лиш заявити в присутності монахів про визнання "трьох дорогоцінностей" — триратна, а саме — проказати формулу: "Я звертаюсь до Будди, я звертаюсь до дхарми, я звертаюсь до сангхи". Окрім того, упасака приймав на себе обов'язок дотримання п'яти моральних заповідей, — "панча шіла": відмова від убивання будь-якої живої істоти, відмова від крадіжки, відмова від неправди, дотримання подружньої вірності, відмова від уживання алкоголю. Також обов'язком упасаки була матеріальна підтримка сангхи (монашої громади). Дарунок для сангхи розцінювався як дарунок для самого Будди. Ця

форма буддизму є основною релігією в Бірмі, Камбоджі, Лаосі, Таїланді, В'єтнамі та на Цейлоні.

Коли ж з поширенням буддизму з'явилася потреба активнішого його уділу в суспільному і державному житті, умови хінаяни виявились для цього надто стислими. Вчення махаяни якраз скероване на "широкий шлях спасіння". Приблизно в 100 році по Р.Х. Канішка зібрав у Кашмірі IV буддійський собор, на якому сформульовано основні принципи махаяни. Махаяна не відрізняється від раннього буддизму своїми основними принципами і висновками. Але дорога досягнення спасіння настільки полегшується і спрощується, що стає доступною не тільки монаху, а й кожній людині. У досягненні спасіння можуть допомагати бодісатви — надприродні святі істоти,

які з любови і співчуття до людей готові приймати в їхньому житті уділ. Поняття про нірвану приймає конкретну уяву позаземного життя, з його нагородою і відплатою. До культу широко влучається різна обрядність, музика, танці. Ця форма буддизму поширена в Китаї, Японії, Кореї.

В Тибеті і Монголії, в Калмицькій і Бурятській автономних республіках буддизм набрав форми ламаїзму.

В Індії, країні зародження буддизму, він майже цілковито зник близько 1200 року. А близько 1340 року він утратив свою останню опору, Кашмір. До часу заснування перших магометанських царств Індії майже все її населення (за малим винятком) належало до індуської релігії.

І. А. Б.

Р. Метельський

ЛЮБОВ І НЕНАВИСТЬ

Любов — найглибший сенс живих істот!
Благословенна будь в душі довіку,
Бо ти показуєш шлях вірний чоловіку
До миру, волі, духовних висот.

Поб'єш облуду сатанічних псот,
Пізнаєш певно Господа Владику,
На вічну славу й радість превелику,
Яку Христос приніс тобі з висот.

А ти, ненависте, вела походи
І нищила у розладі народи,
В ганьбі зазнаєш віковичних мук,

Ти з вічною ганьбою праісторій
Потонеш у вогнистім морі
За тиранію — діло твоїх рук.

ПРОБЛЕМИ ЕКУМЕНІЗМУ

II.

Неможливо погодитися на яке-будь міжконфесійне з'єднання в цілі екуменізму чи антиекуменізму з причин богословських і практичних. Сучасні ідеологи таких з'єднувань сурмять на всі сторони світу заклик: "Не говорім про те, що нас різнить, а тільки розважаймо про те, що нас єднає!" На перший погляд — це чудова думка для нашого розбитого ідеологіями та поглядами світу, зокрема в обличчі ідеологічних таборів, які забезпечилися мілітарними силами. Але такий заклик може знайти дуже гарне застосування в політичному світі, де вимоги часу виправдують завжди вживання засобів. Такий заклик має своє належне місце там, однак ніколи в духовнім житті віруючих християн. Яке-будь з'єднання з іншими деномінаційними організаціями, яких сама структура, вірування й практика є зовсім відмінні, вимагає необхідного відкинення принципів своєї церковної структури, зломання вірування, звихнення практичного християнського життя та вважати все те, що власне різнить від інших, за меншеартісне й непотрібне, щоб на нього звертати увагу. О, екуменісти мають і в цьому напрямку вироблену пропагандивну лінію, — вони вказують на те, що таке з'єднання є тільки з умовою не вмішуватися у внутрішнє життя церков і ніколи не чіпати тих

справ, які могли б бути найменшою причиною пізнішого дисиденту. Але тільки наївні ще й необізнані з пропагандивними засобами модерного віку люди можуть повірити такій неправдивій тезі. Двадцятье сторіччя має досить наявних доказів, хоч і попередні віки засвідчили б докладно про те, що потрібний тільки час, щоб за допомогою підсвідомого впорскування нових ідей та при повільнім полосканні мозків можна справу вивести туди, куди буде потрібно для даної надорганізації.

Дальше мусимо звернути нашу увагу на те, що, де-факто, є великі різниці між християнськими деномінаціями в принципах у відношенні до різних позацерковних чи нерелігійних проблем суспільного життя. Візьмім за важливий приклад хоч би різні деномінаційні поняття у відношенні Церкви до держави. Церкви, які не тільки у внутрішній структурі й у церемоніальній формі богослужб, але й у відношенні до цивільної влади беруть за взір форму, знану колись в Ізраїлі та в інших поганських народів дохристиянських часів, де релігійні провідники панували над царями, фараонами й кесарями, є ще подекуди "державними релігіями", не змінивши своєї структури й відношення до цивільної влади, диктують президентам, королям, чи урядам свої рішення й вимоги у провадженні внутріш-

ньої чи закордонної політики. До тої цілі вони вживають незрячих, але сліпо послушних мас людей, як своє знаряддя, щоб силувати й вимушувати цивільний уряд у виконанні своєї волі. І так не вибраний народом президент з покликаним урядом, але церковний патріарх, або якась "динамічно керівна церковна особа" рядить справами всенационального чи навіть всесвітнього порядку. Вони вмішуються в політичне життя корпоративно, як і ерархічна церковна одиниця, яка в данім випадку нічим не різниться від суто політичної організації, тільки те, що вона під релігійним плащиком.

Який є тоді вислід з діяння таких церковних організацій? Дуже просто, одні засуджують політичні потягнення уряду, як ось маємо приклад тепер, головно в провадженні війни, й роблять демонстрації за допомогою людських мас, щоб змусити уряд припинити війну, інші, знову, навпаки, захвалюють ті ж потягнення уряду, висилають із своїх осередків ноти підтримки, заохочують людей та уряд до тої війни й роблять демонстрації проти демонстрацій. Яку ж користь приносить для народу, чи для країни вмішування Церкви в темпоральні політичні потягнення цивільного уряду, або яке добро навіть для самих поодиноких Церков? У першій мірі, люди, які могли б прихилити своє серце до Божої правди та пізнати спасіння, дивляться, немов би Христос поділився і, з одної сторони, є проти війни, а з другої — за війну. Очевидно, що все те, що діється, має дуже силь-

ний негативний вплив на людські маси, витворює настрій боротьби, ворожнечі, ненависти, сварок, а щонайгірше — анархії. Беззаконня тоді бере гору й приходять жажлива деморалізація, зокрема молодих поколінь, які в обличчі внутрішньої боротьби стають дезорієнтовані, бо меч поділу йде тоді не тільки в суспільстві загально, але дуже часто таки переходить через самі родини.

Це все є противне й незносиме для християн, які стоять на принципі сепарації Церкви від держави і держави від Церкви. Кожний член Церкви повинен бути так вихований та освідомлений, щоб він, як одиниця народу, чи громадянин даної країни, користуючися всіма конституційними її привілеями та правами, міг за своїм власним переконанням, світоглядом, віренням, а над усе за проводом своєї думки і сумління Богом, підтримувати правним, легальним і конституційним порядком таку політичну партію, чи суспільний рух, або політичні потягнення уряду, які були б на користь усього його народу чи країни, в якій живе, без жодних найменших вказівок зо сторони будь-якої міжцерковної організації інтернаціонального, національного чи локального характеру й без всяких директив від свого пастора чи церковної "управи", як це її часто неправно люблять називати.

Не менш важливими питаннями є ще такі, як погодитися на з'єднання міжцерковного порядку з тими, хто вважає, що тільки Біблія є єдиним авторитетом віри й поступовання християнина, а з ти-

ми, які стоять всеціло на авторитеті церковної традиції, або на рішеннях пленарного з'їзду. Кожний розуміти повинен, що вимоги Бога через Його Святе Письмо для людей є якраз найчастіше всупереч багатьом церковним догматам та постановам, які вирішувалися серед різних обставин не для догодження Богові, але щоб зарадити людським скрутним обставинам, або розкошам та ідеям. Проминає час й історія виказує, які марні були всі ті "важливі рішення" і які жахливі наслідки вони принесли далішим поколінням. Домовленість між такими сторонами є абсолютно неможлива без попереднього відкинення однією зі сторін своєї позиції. Є також колосальні різниці в практичній підході до спасіння душі людини, з одної сторони через Господа Ісуса Христа та віру в Господа Ісуса Христа й відродження через Святого Духа, або з другої, як це буває серед номінальних християн, через звичайне формалістичне приєднання її, навіть без її відома й усвідомлення, немовлятком до Церкви. Якщо людина може бути членом Христової Церкви через формальні процедури, які для неї не мають найменшого значення, то навіщо тоді справді допевнятися правди, упокорювати свою душу перед докором Святого Духа, навертатися зі злої дороги життя і в покаянні приходити до Христа за прощенням й помилуванням, чого чекати на працю відродження через Святого Духа, коли без твого відома кум за тебе скаже "так!", а той, хто зверху акт хрищення, найменує тебе "рабом Христовим", і всі будуть кликати тебе "братом у Христі".

А якщо йде мова про поведінку людини в житті, то що є авторитетом Божим для віруючого: голос і рішення релігійних однодумців, які з'їхалися в певне місце, вилімінуючи й не допускаючи навіть згадати іншої думки, або постановою якої міжцерковної "управи", до складу якої входять дуже часто люди без відповідно й правно переведених виборів, — чи є авторитетом для правдивого християнина сила Божого Слова й провід Святого Духа, Який промовляє до кожного поодинокого віруючого, так, щоб збережена була єдність, бездоганність і святість вселенської Христової Церкви, якої члени — це викуплені й обмиті дорогоцінною кров'ю віруючі в Ісуса Христа, як у свого Господа?

В наші часи, як є велике роздріблення й жахливе відступлення від Бога та від Його правди, з одної сторони, а духовний і моральний занепад — з другої, доктринальні й практичні різниці стають ще більше наявні та видні. Того, що практикують деякі християни, поминаючи їхні найкращі вірування, не можна прийняти взагалі без відмови від авторитету Біблії та її святої науки. Багато хто в наші часи, з'єднуючися з іншими деномінаціями, апелюють до їхнього фундаментального вірування, немов би воно було за наукою Слова Божого, й засуджують всяке відхилення від такого вірування, але вони нічого не говорять про життя поодинокого їхнього віруючого та їхньої цер-

ВІРА Й НАУКА

ковної спільноти власне за тою ж наукою Слова Божого. Уважати себе правовірним ще не значить справді бути вірним Господеві! Це відразу вказує на такого, що знання життя та богослов'я його є зовсім недоречне. Загальна проблема християнства в другій половині двадцятого віку не є тільки брак правовірності, але справжня світськість у найгіршій її формі байдужості в пристосованні тих вірних і непохитних правд Божих у Біблії перше в житті особистім кожного християнина, а потім у своїх родинах та в церковній спільноті, щоб не бути темрявою, або їдким димом для світу.

Сучасна проблема є та, що зустрічається багато "правовірних християн", які в своїх відношеннях до своїх ближніх є абсолютно нечесні й неправдомовні, яких особисте життя є засліплене матеріалізмом і то в дуже низькому розумінні того слова; яких родинне життя є або розбите нестримною внутрішньою сварнею або безконечними життєвими труднощами й клопотами, в які за своїм нерозумом попадають, з яких язика по-

стійно сипляться слова нарікань та невдоволення на все, що їх оточує; яких діти без відповідного виховання і вже змалку без пошани й у непослуху підносять свій грубіянський голос проти батьків і командують ними, як їм захочеться; або, буває ще гірше, зломані неморальними поступками чи кримінальними злочинами попадають в юності своїх літ до спеціальних інституцій, де зустрічають ще гірших від себе й вчать багато чого такого, про що й людям не сниться. Та проте на таких правовірних християнах зустрінете поверхову святість і якесь злудне благочестя. В них і Біблія, а навіть якась молитва у житті разом з жахливим беззаконням (див. Мат. 7:21-23).

Це не правовірність є у клопоті, але ті правовірні, які, хоч і вірують у Бога, як описані ап. Яковом (2:19), та навіть не тремтять, як вони, які вірують, проте справедливо не поступають і справедливо не живуть, а в них є все, є навіть святкування поспіль з беззаконням, і то таким, яке перевищує навіть беззаконня невірних.

Покинь високі слова,
Візьмись за просте діло;
У нас робітників нема,
А ватажки нам надоїли...

О. Кониський.

ПРОБЛЕМИ РОДИННОГО ЖИТТЯ

Проф. Іван Гончаренко

Х.

Самовиховання

Кваліфікація дитини і фізична і душевна вимагає опіки. Такими опікунами для неї являються в першу чергу батьки, а потім учителі в школі. Як уже зазначено, в міру розвитку душевних сил і набуття життєвого досвіду дитина становиться напівдорослою і не рада своїм опікунам, хоче позбутися їх. Так поволі кінчається в роках старшого юнацтва роль опікунів-виховників. Але аж ніяк не треба думати, що тим самим кінчається і справа виховання людини, що вона вже завершена. Така думка не правильна і згубна. Розвиток людської особистості ніколи не є завершений, і вона ніколи не використовує до кінця своїх сил і можливостей. Тож виховний процес не припиняється навіть, коли молода людина кінчає університет. Замість виховання, під яким розуміємо керівництво опікунів, тепер настає пора самовиховання. Тут уже, починаючи з старшого юнацтва, молода людина свій дальший поступ і удосконалення бере в свої власні руки. Тільки через самовиховання, через повсякчасну увагу до самого себе можна високо розвинути й виявити заховані всередині нас сили і належно виробити свій характер. Американський психолог Флорід В. Кюрен каже: "Істотно, суттєво, головний грач у життєвій грі є ваша особистість. Вона є духовна, недоторкальна, не матеріальна, не фізична. Однак більш реальна й важлива, ніж

усі матеріальні добра, і корисна, як тільки може бути... Тримай це твердо в свідомості: найкраще твоє майно, найбільший скарб є твоя особистість з усім, що вона містить у собі" ("The game of living").

Отже самовиховання то є праця над собою і для себе. Виховання не може замінити самовиховання, бо праця особи для себе містить у собі глибше самопізнання і більший інтерес до самовдосконалення. Всякий процес удосконалення вимагає праці й затрати енергії, тому й процес самовиховання не є легкий, має свої труднощі.

Всякий, хто приступає до справи самовиховання, повинен уяснити собі дві речі: 1-ше — визначити ціль, яку прагне досягнути в житті або ідеал власної особи, якого хоче стати внаслідок праці над собою, і 2-е — самопізнання. Людина не може жити, не маючи будь-якої цілі в житті. Іноді, особливо в молодих роках, ми її не усвідомлюємо, але вона все ж є і керує нашою поведінкою, нашою активністю, ставленням до світу. Ми не можемо думати щось чи щось робити без того, щоб не мали ясної цілі у свідомості. Навіть у темряві підсвідомості дитячої душі ця ціль завжди є і вона спрямовує душевний розвиток від найранніших днів. Ціль життя являється психологічним центром, свого роду ядром, навколо якого мобілізуються сили душі. Тому так важливо мати свою ціль у житті, яку слід

визначити на підставі природного покликання чи природних нахилів і зацікавлення.

Самопізнання є довший процес і вимагає самопсихоаналізу. Пізнати себе — це значить пізнати свої особливості, свої слабкі й сильні сторони, негативні й позитивні властивості. Особливо важливо буває пізнати свою чуттєву сферу, виявити, які чуття переважають і в якій степені. Далі, які переважно думки, уява й бажання і що їх спричинює. Сучасна психологія стверджує, що більшість явищ душевного нашого життя проходить у підсвідомості. Якоюсь несподівано для нас з'являються ті чи інші чуття й бажання і спонукають нас до певних чинів. Іноді ми навіть не здаємо собі справи, чому ми так діємо. Отже підсвідомість має свої правила й закони і не підлягає свідомій частині душі. Коли наші чуття позитивні, шляхетні, тоді добре наставлені до життя, добре відчуваємося. Коли ж вони негативні, руйнуючі, тоді й наша постава до життя є негативна. Тоді втрачаємо охоту до життя, бо руйнуючі чуття в першу чергу руйнують нас самих. Ці деструктивні чуття, закорінені в підсвідомості, є: ворожість, страх, заздрість, чуття меншевартості та марнославства. Поскільки руйнуюча сила цих почувань спрямовується не тільки на інших, а також і на власну особистість, тим більше їх слід виявити й поборювати.

Пригляньмося ближче до цих руйнівних почувань. Ворожнеча, ненависть, а разом з ними й заздрість гніздяться разом переважно в егоїстичних натурах. Такі натури не можуть спокійно зносити, коли комусь добре везе, хтось стоїть вище від них у суспільній ієрархії. Вони цим гризуться, нищать свій спокій і душевну рівновагу. Поволі така атмосфера може запанува-

ти в родині і буде отруювати всім життям. Такі особи в кожному іншому бачать перш за все конкурента в боротьбі за життя і тому таке вороже наставлення. Але їм слід пам'ятати, що всі ми пов'язані разом у суспільність, що окрема людина самотньо не може бути і розвиватись поза спільністю. Добробут наш і матеріальний і культурний створений тим же суспільством. Нещастя таких осіб у тому, що в них не розвинено соціальні чуття жалості, милосердя та співчуття. Це є браки виховної роботи з дитячих років. Тож затамувати в собі оті ворожі почування можна, посилюючи соціальні чуття жалості й милосердя. "Ступінь розвитку соціального чуття в людині є єдино правильний критерій цінності цієї людини", — стверджує згадуваний Альфред Адлер.

Згубним також є й чуття меншевартості. Воно поширене серед нас внаслідок нашої бездержавності. Цілими століттями наші поневолювачі нищили наші національні цінності, національну гордість, висміювали їх, як щось маловартісне, натомість вивищували своє. В такій атмосфері виховувались молоді покоління. Чи ж дивно, що оті чуття меншевартості глибоко закорінені в нас. Чуття меншевартості — це найбільше зло, яке могли зробити для нас наші поневолювачі, бо воно означає брак самопошани, втрату власної гідності. А це ж найбільша цінність людської особистості. Тому виховники ще в ранньому дитинстві повинні звернути увагу на виховання самопошани й особистої гідності в наших дітях. Ці ж моменти слід мати на увазі молодим людям і в праці над собою через самовиховання. Розвиваючи чуття самопошани, тим самим будемо поборювати чуття меншевартості.

Руйнуючим особистість людини є та-

кож марнославство або пиха. Люди пересічних здібностей і властивостей іноді удають з себе, що вони щось особливе, щось більше за звичайну людину. Вони зависоко цінять самі себе, горді, зарозумілі. Виставляють свою пиху, як справжні переможці. Визнавати ж гідність інших для таких марнославних істот рівнозначне особистій образі. Тому-то вони все готові атакувати справді вартісних людей. У психології панує погляд, що в таких марнославних осіб глибоко закорінено чуття власної слабости й меншеартости, яку вони намагаються прикрити удаваною величчю. Такі особи роблять велику шкоду самім собі, розвитку своєї індивідуальности. Удавана велич не дозволяє їм глибше й правдиво пізнати самих себе, тому вони й не можуть працювати над власним удосконаленням. Жадоба величі й слави руйнує особистість людини.

Самопізнання вимагає пильности до самого себе. На перешкоді до самопізнання може бути, крім вказаної пихи, взагалі зарозумілість, переоцінка себе самого, коли власні негативи не помічаються або ж умалюються. А іноді знаходять для них різні виправдання. Особливо це буває в осіб егоїстичної вдачі, які не признаються до свого егоїзму.

Ще слід підкреслити особливо позитивне значення релігійного чуття і релігії взагалі для людини. Психологія чуття виявляє періоди піднесення й спаду у розвитку його. Це стосується також і релігійних почувань. У роках дозрівання юнацької душі, коли все підлягає переоцінці, критиці, цілком можливий такий спад, а то й негачія релігійного чуття. До того часу все приймалось безкритично, на віру. Дитина йшла за прикладом старших. У період розумового ідеалізму може постати питання, що таке Бог, що є релігія. Придивляючись до

суспільного життя, до поступовання тих, що в церквах проповідують релігійні істини, а в реальному житті їх не додержують, у юнацьких душах виникають сумніви. Вони сприймають це як фальш і приписують її не слабосилості й недосконалості людській, а релігійним правдам і самому існуванню Бога. Ось так скоро доходять до вирішення, що Бога нема і що релігія обман. Тим легше дійти до такого рішення в наші дні, коли безвірство так поширено й пропагується.

Як ми, старші, керівники й виховники нашої молоді, повинні ставитись до цього? Було б грубою помилкою вживати примус, сварку чи ганити за це молоді юнацькі душі. Примусово не йдуть до Бога. Важливо, щоб релігійне чуття прокинулось по-новому, як внутрішня потреба душі, як наслідок шукань і роздумувань особистих. Це є важливо для самовиховання і тут потрібна розумна допомога старших, керівників.

Передові уми в давнину і тепер незаперечно стверджують, що релігійне чуття природжене людині, як і інші духовні властивості. Релігія то є таємничий потяг до Бога, що лежить у самій суті людської природи і збуджує її духовні сили. Це стверджують визначні сучасні психологи. А. Адлер каже: "Ми не можемо зрозуміти еволюції психічного життя без присутности зразка (духовного первню) внутрі самої душі... Душа має здатність не тільки сприймати враження реального світу, але також відчувати й передбачати майбутнє". Відомий швейцарський психолог К. Юнг вважає релігію найбільш важливим духовним первнем людини. Він твердить, що "в снах людина виявляється більшою самою себе, що сон є вияв її Божественної колективної природи".

Також наш проф. В. Зінківський

стверджує, що "розвиток релігійної сфери в людині має великий вплив на весь лад душевного життя, виявляється дуже важливим для духовного здоров'я всіх інших сфер душі. І навпаки, занедбання релігійного первню тягне за собою розлад психічної рівноваги" ("Проблеми виховання в світлі християнської антропології").

Тільки примітивним особам властиво не признавати в собі духовної сили й обмежувати свій світогляд матеріальним світом. Тим самим вони умалюють свою гідність і природу людини, понижуючи себе до тваринного стану.

Один із проявів духовного первню в нас є те, що ми зємо совість. Це є голос Божий внутрі нас. Пригадаймо собі, як ясно ми відчували цей голос у наших дитячих роках. А вже пізніше, в дорослому віці, цей голос усе більше заглушувався всякого роду життєвими матеріальними турботами. А це тому, що ми забуваємо за той голос, не розвиваємо в собі звички прислуховуватися до нього. Коли ж людина свідомо не визнає того голосу, навмисне його глушить, тоді вона й не буде його чути.

Світ повний містерій. Сама людина є загадкою. Коли ми будемо частіше самозаглиблюватись, проникати в себе, містерію людини все більше будемо пізнавати. Але ця таємничість не відкривається тим, хто її не признає.

Значення релігії цікаво стверджується статистичними даними, які здобув

американський інститут громадської опіки д-ра Г. Галупа. Цей інститут поставив собі завдання дослідити, де, в яких місцевостях люди почувають себе найщасливішими. Отже виявилось, що "найщасливішими почувають себе релігійні люди, які до того живуть переважно в підміських околицях", цебто ближче до природи. Натомість, нещасними почувають себе люди, для яких "релігія не має великого значення і які живуть по великих містах".

Той же інститут зібрав цікаві дані щодо взаємовідношення між радикалізмом і почуттям щастя. Дослідження були переведені у Франції, виявилось, що чим людина в своїх поглядах є більше радикальною, більш "лівацьких" поглядів, тим вона почуває себе менш щасливою. Тому, як показує статистика, до найменш щасливої категорії віднесли себе комуністи, що є ніби парадоксальним фактом, бо ж ніхто інший, як передусім комуністи весь час обіцяють для людства побудову "раю" на землі ("Українські Вісті", ч. 14-15, 14 квітня 1963 р.).

Скоро буде півстоліття, як більшовики в СРСР переслідують релігію, мордують і нищать за неї людей. Два покоління вже виросло й виховалось у безбожницькій атмосфері. І все ж безбожники, які мають у своєму розпорядженні всю силу своєї безкомпромісної влади, мусять признати свою поразку. Такий сильний внутрішній потяг у людині до Бога.

Любіться всі разом, бо кругом злі люди.
Коли серед своїх любови не буде,
То чужі вас певно не будуть любити,
З ваших сварок скористають, щоб вас всіх згубити.
Іван Франко.

У сфері непізнаного

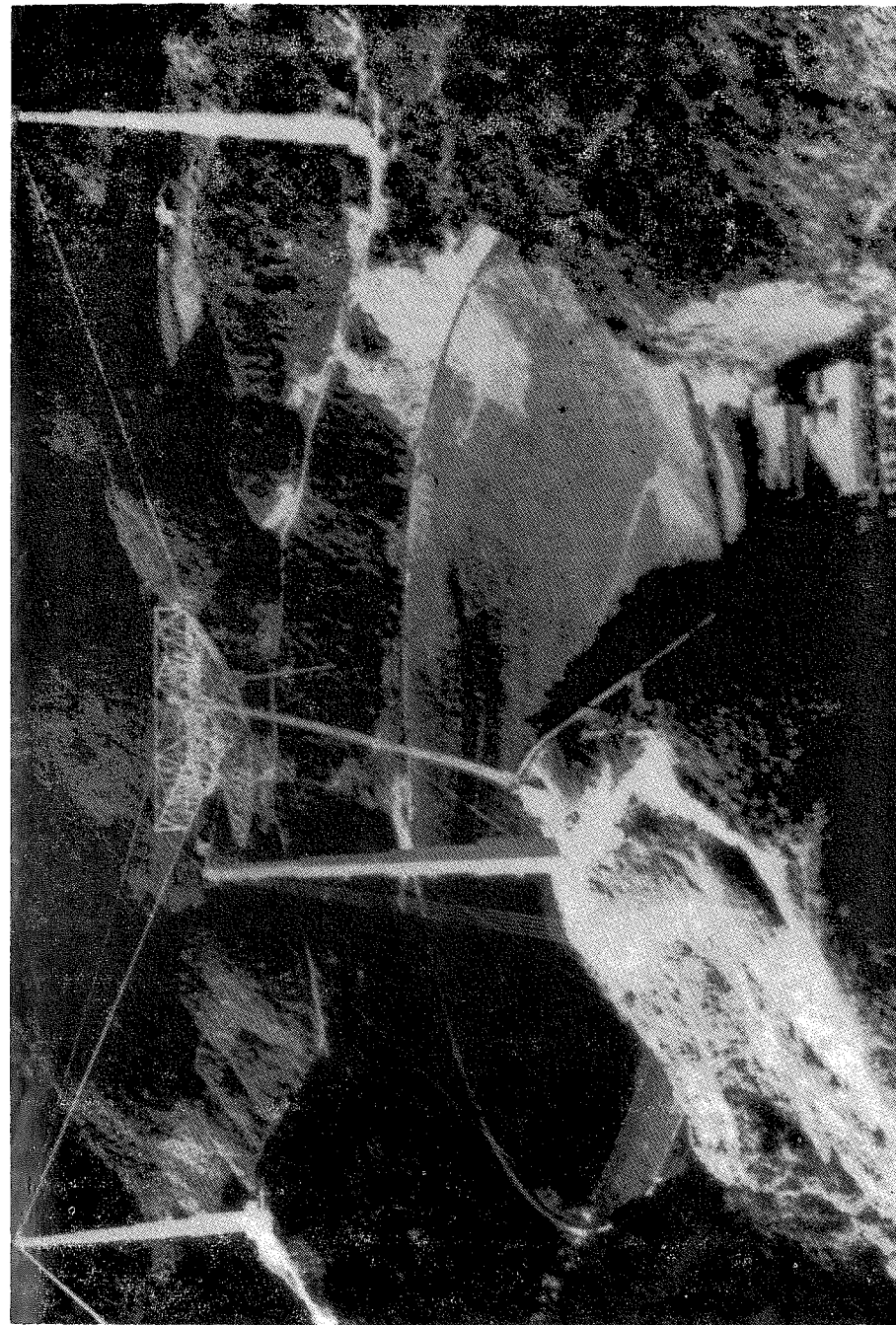
В. Домашовець

ПРОЕКТ ОЗМА

Щоб почати мову про той проект, потрібно познайомитися з інструментом, якого вжито до нього. Подорожуючи в різних місцях країни, здалека можна бачити великі прилади, які немов тарілки на високих вежах поволі обертаються в різні сторони. Не раз зустріне́ться ціла батарея менших тарілок, поставлених у відповідно геометричній фігурі, а то й видніють вигнуті стіни, підперті металевим риштуванням. На світліні бачимо найбільший того роду прилад, збудований недавно в Порто Ріко. Він такий великий, що неможливо було тарілку його вмістити на вежі, а збудовано її в добірній котловині серед гір. Тарілка та — це справді великий параболічний рефлектор, споруджений з дротяної сітки 1000 стіп у діаметрі. Рефлектор той відбиває та концентрує радіохвилі дуже короткої частоти до антени, яка висить на кабелях 475 стіп над землею. За допомогою тих кабелів можна антену пересувати в різні місця над рефлектором так, щоб приймати радіосигнали з різних місць простору. Земля, яка обертається довкруги своєї осі, також допомагає найбільшому радіотелескопові приймати, або посылати радарні сигнали у простори. Таким телескопом можна отримувати радіосигнали з самої межі обсервації всесвіту, тисячі більйонів років світла далеко від нас.

Хто ж у далеких просторах, з яких

світло зі шкоро́стю 300 000 кілометрів на секунду летить тисячі більйонів років, надає ті радіосигнали, що їх уже від 1933 року отримують і слухають через спеціально збудоване для того електронне приладдя? Справді все, що має вищу температуру від абсолютного зера (-273.16° Цельсія), виділяє з себе радіаційну енергію різноманітної довжини хвилі в електромагнетичнім спектрі. Починаючи від дуже довгих періодичних хвиль, напр. зір або сонця, якого частота коливання амплітуди радіації енергії є 11 з половиною років, що їх можемо обсервувати в статистичний спосіб, та далі йдучи через радіохвилі, вживані в радіопередачах, телевізорах та телеметрії, теплові хвилі гарячої матерії, яка ще не жевріє світлом, далі хвилі світла видимі для нашого ока, потім ультрафіолетові, рентгенові та кінчаючи на променях гамма — всі вони є електромагнетичною радіацією, тільки різної частоти коливань на секунду. Так галактики, всі зорі, газові хмари, далекі мряковини, а навіть невидимі для ока об'єкти у просторах виділяють з себе незвичайно велику кількість енергії у виді хвиль різної довжини та висоти, які ми можемо відповідно приготовленими електронними приладами (також оптичними) прийняти, на магнетичних лентах записати, бачити на осцилоскопі, а навіть чути, якщо перемінити їх на акустичні хвилі. Повітря,

рефлектор у порто Ріко.

а ще вище Ван Аллан радіаційні пояси довкруги землі не допускають до нас усіх хвиль цілого електромагнетичного спектра. Тільки деякі з них доходять до поверхні землі, інші є абсорбовані, змодифіковані, або знищені в своїй дорозі через повітря. Та чудова спроможність повітря й магнетичного плащика, що його має земля, фільтрувати й недопускати всіх електромагнетичних хвиль, є дуже добра з огляду на повну безпеку біологічного життя організмів на її поверхні, зокрема тих дуже малесеньких бактерій, які приготавляють дорогу для переробки корму для вищих організмів. Поважна частина спектра електромагнетичної радіації є дуже небезпечна, шкідлива, а то й убиваюча для живих організмів. Але у спектрі тої радіації є вікна, через які можна бачити й отримати інформації з дуже далека. Коли переіменити електронними приладами те, що приходить з просторів від галактик та зір, то можна почути дивну музику й спів, що пригадує нам слова Господні до Йова: "Де ти був... коли разом співали всі зорі поранні та радісний окрик здіймали всі Божі сини?" (Йов. 38:7).

По закінченні війни, як радар був удосконалений, науковці та інженери з електронної галузі, маючи до диспозиції велике й чудове приладдя, розвивали його ще в іншим напрямку — вони слухали дивну музику неба. Так постала нова галузь науки — радіоастрономія, в якій не через оптичні, але через радіотелескопи можна діставати інформації про наш великий всесвіт. Також тим приладдям можна посилати радіосигнали, які відбиваються від планет та різних літаючих об'єктів у просторах, і їх можна обсервувати в інших, незнаних нам ще деталях. Дуже цікавим стало те, що через радіотелескопи довідуємо-

ся багато більше, як через оптичні. Вглядає, що радіове вікно на хвилі 21 см. та інших є багато ширше, як вікно світла. Оптичні телескопи мають свої обмеження. Кажуть, що Паломарський телескоп, якого параболічне дзеркало має 200 цалів у діаметрі, це найбільший за розміром до практичного досліджування телескоп на землі. Будувати більші від нього не виплачується, бо вони вже нічого більше не будуть побільшувати, хіба ті теплові коливання повітря, які деформують обсервований об'єкт у просторі. Повітря та його несталість є великою перешкодою оптичного далекування. Думають, що якби вдалося незадовго поставити астрономічну обсерваторію на такій безповітряній планеті, як місяць, то там більші телескопи від Паломарського мали б свою практичну користь. Радіотелескопи не мають ще такого природного обмеження, їхнє недомагання наразі тільки технічне: як збудувати такий великий прилад, водити ним у всі сторони та забезпечити від можливого знищення механічною силою вітрів у час бур та гураганів.

Коли багато вже таких радіотелескопів звернулося в сторону неба й радіаційні мапи накреслювалися у різних довжинах хвиль, знайдено також дуже сильні осередки електромагнетичної радіації. Більша кількість енергії прийнятої через радіотелескоп вказує на те, що джерело радіації є дуже сильне. Такі зорі, які в оптичних телескопах є досить малі по величині, а висилають незвичайно велику кількість електромагнетичної енергії, названо квазарами. Виявилося, що їх є досить багато в різних місцях простору. Тепер досліджується їхня віддаль, бо є дві теорії: одна, що вони є дуже далеко, а друга, що досить близько. Обидві теорії мають

свої труднощі й потрібне є ще більше досліджування.

Рівночасно піднесено питання про можливість уже далеко більше розвинених цивілізацій від нашої на інших зоряних планетах, які є старші від нашого сонця. Хоч справа та є цілком гіпотетична й не має найменшого наукового доказу, крім здогаду, проте було б зовсім нерозумно відкинути думку про таку можливість й одного дня зреалізувати факт існування того, що вважалося за абсолютно неможливе, й не до подумання, щоб воно існувало. Вже багато разів людство пережило те, про що не снилося сьогодні, потім воно сталося. Думка та йде по лінії еволюційної теорії побудови всесвіту, що десь у просторі на якійсь планеті сонячної системи, або навіть на інших планетах, могло розвинути таке життя, хоч не в людській формі й вигляді, яке мало б інтелектуальні можливості комунікації, розвинені ще краще, як ми на землі, і, можливо, що в пошукуванні за іншими цивілізованими світами, висилає радіосигнали, які можна б перехопити й прочитати. Ясно, що природну радіацію матерії у просторах можна дуже легко відрізнити від штучних сигналів, коли б такі появилися з якої сторони всесвіту. Натуральна радіація має свій питомий взір, за яким утотожнюється докладно її джерело й обставини, що в них дана матерія під впливом температури, тиску, експлозії, чи імпульсу діє як радіовисильна специфічних хвиль. У лабораторії на землі можна тепер без труднощів відтворити такі обставини й потвердити теоретичний вивід про джерело радіохвиль.

З тою ціллю молодий астроном Ф. Д. Драке в квітні 1959 р. задумав з своїми друзями перевести в життя новий проект, що його назвав Озма, щоб звертати радіотелескопи в певно означені місця

на небі, звідки можна б найбільше сподіватися сигналу з розумною вісткою. Кількість годин вложених в обсервації в тій цілі були ще замалі, щоб досягнути позитивні результати. За кілька років проект той знайшов досить розголосу, не без того, що було й чимало критики. Але знайшлося дуже багато зацікавлених. Більшовики, які через індустріальні труднощі й економічні недосягнення психологічно знаходяться в комплексі меншвартости, тим приписують собі кожний винахід і тут, як почули, що йдуть такі досліджування, хотіли бути перші й оповістили, що перехоплено вістку з просторів. Як виявилось пізніше, їхні вчені не могли відрізнити природного джерела з певними нерегулярностями.

Але цікавість у тім напрямку пішла так далеко, що в листопаді 1961 року науковці з'їхалися на таємну конференцію в цілі обговорити можливості існування інших суспільств у нашій Галактиці та способу для встановлення комунікації з ними. Таємна була вона з огляду на те, щоб не робити зайвого розголосу й не викликати обурення зо сторони тих, які в тих справах взагалі не розуміються й для яких ще місяць, сонце і зорі літають щоденно довкруги землі.

Щоб усунути деякі труднощі з аргументів, які звичайно висувають проти розвою органічного життя, науковці вказували на останні досліджування природи у її розвої на землі, через які довідуємося, що живі організми можуть розвиватися в найбільш несприятливих і противних обставинах. Водорості, наприклад, живуть назагал в усіх водах помірних температур, але вони ростуть та розвиваються на бігуновім снігу у дуже низькій температурі й замерзлі можуть перетривати полярну ніч, а коли засвітить сонце, вони дальше

продовжують своє життя. Інші з них ростуть у морських провалах й щілинах шість миль під водою, в непроглядній темряві, під незвичайно великим тиском води над ними. Ще інші з їхніх порід знайдемо в гарячих водах природних джерел, у яких нормально рослинність не може жити. Всі вони розвиваються, як піонери життя біологічного для вже більш розвинених систем в обставинах, про які дотепер говорилося, що вони неможливі для існування й розвою живого організму. Але раз основи через піонерів життя для іншого більш розвиненого біологічного життя є приготовлені, воно знаходить собі дорогу туди й по часі адаптується до тих неможливих обставин, які нормально були б цілком несприятливі. Тим воно знов дає підставу для прибуття й поселення ще більше зорганізованого життя.

Дальше вказувано також на цілком інші можливості біологічно молекулярних хімічних сполук, які були б будівничим матеріалом для організмів, про які в цю пору на землі не знають ні в природі, ані в лабораторії. Але так скоро, як тільки біологічна хімія навчиться в'язати сполуки самопродуктивних ланцюгів скомплексованих молекул, почнуться експериментальні спроби на можливість інших органічних матеріалів, як тих, що будуються на вуглеводах.

Цікавий факт є, що за останні дві декади другої половини нашого сторіччя досліджування в різних галузях науки й розшуків накопичили так багато матеріалу і фактів, яких ще не було часу розглянути, і тому не зліплено в цілість, не абсорбовано людським розумінням й не передано до загального відома в усіх деталях.

Після багатьох годин дискусій, мате-

матичних доказів виповнено формули фізичних вимог для такого проекту. Після встановлення небесної синтакси, щоб її вживати для порозуміння з іншопланетними істотами, прийшла справа практичного застосування проекту Озма, встановлення його розміру, часу та кошторису. Безсумнівно, такий проект мусів би огорнути багато обсерваційних станцій, в яких безперервно сприймали б радіохвилі з просторів, передавали їх електронним рахувальним машинам до порівняння і шукання за сигналами з певним взором, який містив би вістку до прочитання. Один рік, десять, а навіть сто років таких обсервацій — це дуже коротесенький час, щоб у ньому сподіватися на якийсь осяг. Такий проект мусів би простягатися щонайменше через тисячу років, щойно тоді можна б рішити, чи продовжувати його, чи відкинути таку ідею взагалі. Кошти такого проекту були б надто високі з огляду на дороге приладдя, його довголітнє втримання, постійне відновлювання, а то й модернізування, а до того кошт записного матеріалу з центральною бібліотекою. Вкінці ж потрібно людей, які доглядали б і досліджували б дану справу через увесь той час.

В обличчі такого коштовного проекту постало питання, хто погодиться його оплатити і яка буде остаточна користь з нього. Є воно справді поплатним у наші часи пропонувати таку річ, коли ми не є певні, чи людство в стані холодної війни й зростаючої ворожнечі з інтернаціональних інтриг, проіснує ще день, рік або й десять років. Ніхто не є певний свого завтра. Хоч говориться про спокій та про безпеку щораз більше, однак вони дуже далекі від нас. Ніде на землі не має спокою й ніхто не чується безпечний. Усюди велика напруга

й очікування чогось гіршого, як те, що переживається сьогодні. Вже з такої непевності й надходячої на весь світ економічної кризи такий проект, як Озма, хоч як бажаний і цікавий для багатьох, однак так далекий до зреалізування.

Зостається ще питання: Що спонукує людей думати, що десь є інший цивілізований світ, більше заавансований, удосконалений та спроможніший від людей на землі на такі великі подвиги, як послати могутні сигнали у простори, щоб дати про себе знати? Чи не впливає така думка просто з великого остогидження життям на землі? Чи не є це бажання зроджене в серці людини, яка стомлена неспокоєм, непевністю та напруженням життя, щоб забути, або й полинити в інший світ, у світ спокою, радості і щастя? Чи не є людські душі змучені життям і затужені за світом добра, досконалості та ідеальності? Коли люди готові сьогодні заплатити так багато часом, зусиллям і грішми, щоб

тільки хоч довідатися про те, що існує ще десь такий світ, то чи не краще було б ужити всі ті засоби, час і зусилля, щоб віднайти той давно втрачений чудовий рай на землі? Чи справді потрібно в погоні за кращим завтра нищити вже надбане минулими поколіннями добро, проливати невинну людську кров і поневолювати народи землі? Чи не має кращої дороги до вимріяного світлого майбутнього, як революції, війни, перевороту, ув'язнювання та масакри мільйонів людей? Чи не має кращого способу для осягнення раю на землі, як ворожнеча, цькування, нечесні махінації та понижування свого ближнього? Чи не було б набагато краще, коли б усі люди спинилися на своїх злих дорогах, на яких не мають ні спокою, ні безпеки, ні радості, ані щастя, й вернулися в покорі сердець до Того, Хто кликав: "Прийдіть до Мене всі, струджені та обтяжені, — і Я вас заспокою! Навчіться від Мене, бо Я тихий і серцем покірливий, — і знайдете спокій душам своїм!" (Матв. 11:28-29) .

Історія речей

Ч А Й

В Індії пишуть, що про чай стало відомо близько трьох з половиною тисяч років тому. У Китаї в ті часи настійки з чаю застосовувались з лікувальною метою і як напій. У VI віці нашої ери буддійські монахи завезли чай в Японію і трохи пізніше — в Індію. Арабський купець Сулейман у своїх нотатках про подорожі в Індію у IX віці згадує про використання там чаю для лікувальних цілей.

Широкої популярності в інших країнах чай набув лише на кінець VIII століття.

У 1558 році португальські купці, які повернулися з Індії, привезли з собою невелику кількість сухого листя. Проте в Португалії не змогли оцінити його позитивних якостей. Новий напій було відхилено спочатку і голландцями, проте ставлення до чаю в Голландії змінилося після того, як королів-

ський медик Бонтено привселюдно заявив про його користь. Після цього бурхливе зростання попиту на чай так збільшило прибутки купців, що вони наділилися багатством Бонтено.

В Англії в середині XVII століття чай завоював славу корисного, але дуже дорогого напою, доступного лише членам королівської сім'ї і багатій знаті. Проте менш як через сто років він став поширеним у країні.

Англійський уряд швидко зрозумів значення чаю як джерела прибутку і запровадив великий податок на його імпорт. Це призвело до такого широкого розвитку контрабанди, що німецький імператор поспішив створити спеціальну торговельну компанію для постачання чаєм англійських контрабандистів. Справа дійшла до дебатів в англійському парламенті, і податок на чай був знижений.

Високий податок на чай викликав незадоволення серед американських колоністів, які часом відмовлялися прийняти цей товар. У всі підручники історії увійшло відоме "Бостонське чаювання", коли обурені колоністи пробрались на англійські кораблі, що стояли на якорі, і викинули в море 340 ящиків з чаєм.

У наші дні чай став найпопулярнішим напоєм у всіх куточках земної кулі — від гарячих екваторіальних країн до холодних полярних районів.

Після низки дослідів на тваринах, лікарі прийшли до висновку, що чай сприяє уникненню затвердіння кровоносних судин, яке, як відомо, приводить до різних серцевих захворювань. Дальші дослідження показали, що чай особливо ефективний, якщо його пити вчасі їди чи безпосередньо після неї.

ЗВІДУСІЛЬ

• Англійський антрополог Доналд Ф. Томпсон натрапив у центральній Австралії на невідоме досі плем'я. Біндібу — так називають себе члени цього племені — аж тепер уперше побачили білу людину. Проте вони гостинно прийняли Томпсона, поставились до нього з цілковитою довірою. Селище біндібу тулиться до єдиного джерела з прісною водою в невеличкій долині, яку в племені називають Лабі-Лабі. Долина розташована посеред сухої пустелі. У селищі мешкає всього 40 жителів. "Ці примітивні люди населяють одну з найне-

гостинніших місцевостей на земній кулі, — пише Томпсон, — і живуть вони, слід сказати, так само, як жили їхні предки тисячоліття тому. Вони бігають голі і їдять ящірок, комах, насіння рослини та різне коріння". Нечисленні знаряддя праці — палиці та ножі — біндібу виготовляють з дерева і каменю. Із шкіри кенгуру вони роблять ремені, причому технологія тут досить своєрідна: біндібу жують клапті шкіри, аж доки вона не стане, на їх думку, придатною для використання. Біндібу ніколи не користуються посудом, щоб на-

брати воду — вони п'ють її просто з джерела. Мова біндібу не схожа на мову інших мешканців Австралії.

• На думку вчених, усі малокваліфіковані господарські справи вдома в майбутньому виконуватимуть роботи. Отже, робляться спроби створити роботів, здатних виконувати цілий комплекс домашніх справ. Такого робота-універсала недавно винайшов професор механіки одного з коледжів Лондонського університету доктор Трінг. Його електронна домогосподарка устаткована "думаючими" пристроями. Вранці вона ніколи не проспить. У потрібний вам час "прокидається", вмикає пилосос, миє посуд, прибирає на столі, готує сніданок. І все це — набагато швидше домогосподарки-жінки. Програму процесів, які має виконувати робот Трінга, можна змінювати в міру необхідності. Проте цей робот має такі ряд істотних недоліків. Він дещо громіздкий і надто дорого коштує. За зовнішнім виглядом цей розумний агрегат нагадує письмовий стіл.

• Лікарі вважають, що біля телеприймача діти проводять занадто багато часу. Школярі втомляються при цьому від напруженої розумової праці і вимушеної нерухомості. Фізіологічні дослідження свідчать, що перегляд передач зразу ж після закінчення уроків ще більше втомлює, зростає навантаження на ті ділянки кори головного мозку, які вже "працювали" під час занять. Дитина нервує, погано спить.

• На підставі даних польоту "біосупутника", який 2-3 вересня минулого року знаходився у космічному просторі 45 годин, а також подібних експериментів, проведених 7-9 вересня того ж року, вчені прийшли до висновку, що польоти у космічні простори, де дія сили вагомості падає майже до нуля,

сприяють виникненню мутацій, тобто спадкових змін чи "ненормальностей".

• Козак — слово тюрського походження й означає "вільна людина". Козацтво виникло в другій половині XV століття. Це був період посилення утиску та закріпачення селян. Боротьба народу проти зростаючого гніту набирала різних форм; однією з них була масова втеча селян, а також міщан на околиці держави. Втікачі поселялись поза володіннями поміщиків, ставали вільними людьми і називали себе козаками. Перші козацькі поселення в Україні виникли на південному сході Київщини і на сході Поділля, де в той час не було поміщицьких володінь. Частина українських поселенців перейшла Дніпрові пороги і заснувала Запорізьку Січ. Польський, а потім царський уряди різними способами обмежували вільності козацтва. Петро I під приводом боротьби із зрадниками 1709 року руйнував Січ, а через 66 років Катерина II остаточно зруйнувала її. Після зруйнування Січі частина запорожців переселилась до Кубані. У числі перших під командою полковника Сави Білого поселилися козаки 25 серпня 1792 року в станиці Тамань. На пам'ять про них там 1911 року поставлено прекрасний пам'ятник-монумент з по-статтю вільного козака-запорозжця.

• Статистика стверджує, що за останні кілька десятирок років зареєстровано до 50 тисяч випадків природної нечутливості болі в людей. Першим таким феноменом був 44-літній чоловік, який потрапив до клініки в 1932 році. Він зовсім не відчував болю, а пізніше навіть заробляв цим, виступаючи перед публікою в ролі подушки для голок. Як засвідчують вчені, така нечутливість значно ускладнює життя.

• Недавно за допомогою радіотеле-

скопа діаметром 70 м було відкрито квазар, який є найяскравішим і найвіддаленішим з усіх відомих астрономічних об'єктів. Віддаль до нього — близько 13 мільярдів світлових років. Методом спектрографічного аналізу встановлено, що до складу квазара входить титан, нікель, хром, залізо та кобальт.

• На півдні Китаю — в ставках і на заливних рисових полях — живе дивовижна риба анабас-повзун. Вона дуже схожа на звичайних карасів, та, на відміну від інших риб, у пошуках їжі чи для зміни водоймищ може повзати по землі і навіть дертися на дерево. У неї в зябровій порожнині, крім зябер, є гофровані мішечки, які служать допоміжними органами дихання. Коли рибі потрібно зволожити зябра, м'язи цих мішечків скорочуються, і з них витискається вода. Завдяки цьому анабас-повзун безперервно має для дихання свіже повітря і може прожити без води 5-6 днів.

• На перший погляд стеблини помідорів і квітки кульбаби не мають нічого спільного із зерном натуральної кави. Але напій, приготовлений з них має не лише запах справжньої кави, а й смак. Цей замінник американські винахідники рекомендують тим любителям натуральної кави, яким пити її забороняють лікарі.

• Столиця Мексика — місто з п'яти-мільйонним населенням — постійно рухається. Високі багатопверхові будинки “нахиляються” один до одного, або, навпаки, “відвертаються”. Архітектори кажуть: “Мехіко танцює”. Точними розрахунками встановлено, що місто поступово опускається. Найбільші відхилення спостерігаються в центральній частині Мехіко. Тут висотні параметри нижче рівня 1890 року на 3-6 метрів.

На стінах споруд, виконаних у стилі іспанського барокко, з'явилися щілини, а вулиці поблизу Національного університету, заснованого в 1551 році, зовні нагадують хвилі. Деякі з модерних сучасних хмарочосів і високі будівлі із сталі й бетону також дещо “відхилилися”. 1958 року внаслідок великого зпигнення місцевості відбулася повінь, і населення столиці пересувалося вулицями на човнах. Частина каналів зруйнували, і місто дещо змінило обличчя. Вчені, геологи, геодезисти протягом багатьох років шукали причину зниження Мехіко. Нарешті з'ясувалося, що місто розташоване на велетенському підземному озері. На широкому чашоподібному ландшафті високогірної місцевості, де збудоване місто, в далекі часи під відносно тонким пластом землі й утворилося це озеро. У ньому переважає мул, який на 30 процентів складається з твердих матеріалів, переважно з вулканічного попелу. Геологи вважають, що внаслідок велетенського тиску кам'яних мас, твердий пласт землі над озером ніби втиснувся у нього. Мул же при цьому все більше стиснувся. На думку геологів і геофізиків, усе було б гаразд, якби не безгосподарське використання підземних вод для потреб промисловості. Саме це призвело до того, що підземне мулисте озеро весь час зменшувалося, а рівень води знижувався. Отож за останні роки місто щомісяця опускалося на 2-3 сантиметри. Лише недавно місцева влада зробила з цього перший висновок: заборонила викачувати воду з ґрунту під містом і в районі його околиць. Учені вважають, що є тільки один шлях врятування міста: необхідно створити в підземному озері контртіск перекачуванням до нього особливими насосами води.

Народні звичаї

ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ

Різні народи відзначають цей день по-різному.

Якщо маля народжується в африканському племені кікуйю в Кенії, то біля будинку його батьків збираються всі сусіди. — Арірі, рірі, рірі, рірірі, — говорить їм у вікно літня негритянка. Вона вигукує це п'ять разів підряд. Народився хлопчик! Якби це була дівчинка, старовинне вітання на честь новонародженого, що виражає захоплення і повагу, було б повторено тільки чотири рази. Почувши приємну новину, усі співають ритуальну пісню, а кілька найстаріших жінок племені заходять у дім і змащують дитину олією. Потім найстаріший з племені виголошує промову, присвячену новонародженій “людині з народу кікуйю”.

Сім днів не гасне світло в кімнаті щасливої матері-іранки. Її ні на мить не залишають саму. Навколо її ліжка шаблею проводять лінію, яка, згідно з повір'ям, захищає матір і хлопчика (але не дівчинку) від злих сил.

Афганці з нагоди народження сина стріляють з рушниць, б'ють у барабан, — торжество триває три дні.

У Туреччині це свято триває три тижні. Двадцять один день усе село вітає матір, сусіди кидають мідні куруші (монети) в спеціально виставлений на вулицю таз. Немовля кладуть обличчям у бік Мекки, цього вимагає мусульманський звичай.

Фелахи, що живуть у долині Нілу, також віддають перевагу синам: Новонародженого оберігають від “поганого ока”, одягаючи його у платтячко і повідомляючи всім, що народилася дівчинка. Буває, що навіть батько сім'ї не знає, хлопчик чи дівчинка народилась. Коли в немовляти виростає волосся, йому голять голову, лишаячи лише кілька чубчиків. Потім стрижуть і чубчики й урочисто, під музику, закопують волосся в землю — на щастя.

Мусульманські народи Азії й Африки не святкують днів народження дорослих. Лише при народженні та коли минає шістьдесят два роки, “вік пророка”, чоловіки збираються окремо від жінок, повагом розмовляють, п'ють каву або чай з солодощами.